

4. Завора Т.М. Особливості управління грошовими потоками підприємства з метою підтримання його ефективної фінансово-господарської діяльності / Т.М. Завора О.С. Берест // Перспективи економічного зростання та інноваційного розвитку країн: збірник тез наукових робіт учасників Міжнародної науково-практичної конференції. – О.: ЦУДР, 2014. – Ч.2. – С. 26 – 29.

Роговий Андрій Віталійович, канд. екон. наук

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ПАРАДИГМА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ЦИКЛІЧНОСТІ ЕКОНОМІКИ

В сучасних умовах глобалізації надзвичайно актуалізуються питання національної безпеки в цілому та економічної безпеки зокрема. Це зумовлено неоднозначним впливом процесів інтеграції і глобалізації на економічний розвиток суспільства. З одного боку, глобалізація сприяє відкритості та взаємозалежності національних економік, розвитку глобального ринку, що приносить істотні та швидкі переваги, які здатні забезпечити значні прибутки. А з іншого боку, глобалізація несе загрози політичного і економічного характеру, оскільки створює можливість руйнування національних економік та навіть стійких економічних систем. Тому гостро постає проблема самозбереження суверенних держав, їх економічного та соціального розвитку. Це зумовлює виняткову увагу до проблеми економічної безпеки держави, яка поєднує питання стійкості і стабільності національної економіки, її здатності до саморозвитку і прогресу із соціальними пріоритетами та національними інтересами держави. Проблеми економічної безпеки особливо актуальні для молодих держав, серед яких знаходиться і Україна. Такі держави, як правило, не володіють значними ресурсами, через це вони не можуть проводити незалежну зовнішню та внутрішню політику, яка б відповідала їх власним національним інтересам, стають сателітами, віддають свої ресурси за низькими цінами, які визначають держави-кредитори.

Проблема економічної безпеки ніколи не існувала сама по собі. Забезпечення економічної безпеки входить до складу важливих функцій держави. Вона є похідною від завдань економічного зростання на кожному етапі розвитку суспільства. Конкретний зміст цієї проблеми змінюється в залежності від внутрішніх та зовнішніх умов, які склалися в даний період. Особливості теперішньої соціально-економічної ситуації в Україні обумовлюють зміст проблеми економічної безпеки.

Економічна безпека держави це – сукупність економічних елементів, їх властивостей, взаємозв'язків і взаємовідносин що складають цілісну систему, характеризують стан економічної системи держави, функціонують відповідно до об'єктивних закономірностей, забезпечують здатність реалізації національних економічних та соціальних інтересів. Економічна безпека виявляє себе як емерджентна властивість національної економіки, обумовлена наявністю синергетичних зв'язків між різними суб'єктами на різних рівнях системної ієрархії, відображає економічні відносини з реалізації і захисту інтересів господарюючих суб'єктів в умовах невизначеності та ризику. Таким чином, економічна безпека – це властивість економічної макросистеми, яка визначає здатність економіки до самовідтворення і самоорганізації у взаємодії із зовнішнім середовищем функціонування.

Першочергове значення при створенні та забезпеченні системи економічної безпеки як складової цілісної системи національної безпеки держави має визначення національних економічних інтересів. Адже саме від цього залежить формування ефективних засобів їх реалізації і захисту, а розробка концепції і стратегії забезпечення економічної безпеки завжди спирається на довгострокові національні економічні інтереси.

Механізм забезпечення економічної безпеки держави – це комплекс методів і важелів державного та суспільного впливу на взаємозв'язки економічних елементів, їх влас-

тивості і взаємовідносини з метою регулювання рівня економічної безпеки держави. Відповідно нова парадигма економічної безпеки як вихідна концептуальна модель ідентифікації й розв'язання проблем, що виникають у теорії і практиці забезпечення економічної безпеки, служить базою для формування політики та визначником сфери і векторності цілеспрямованого впливу механізму забезпечення економічної безпеки держави і базується на концепції випереджаючого економічного розвитку.

Парадигма економічної безпеки - це вихідна системно-концептуальна схема ідей та уявлень, спрямованих на розв'язання проблем, що виникають у науці і практиці з питань досягнення певного рівня економічної безпеки. Її мета - дати концентроване пояснення накопиченому емпіричному матеріалу і відкрити шлях для подальшого поглиблення знань та розвитку економіки суспільства. Деякі вчені розглядають парадигму як сукупність уявлень про суть справи й побудови відповідних механізмів регулювання економіки, адаптованих до нових умов. Водночас парадигма економічної безпеки - це цілісна теорія формування умов для дотримання оптимального рівня економічної безпеки, яку визнає і якої дотримується наукова спільнота. Вона впливає з потреб економічного розвитку суспільства, ґрунтується на вихідних засадах економічної парадигми і служить важливим засобом її реалізації.

Основною метою парадигми економічної безпеки держави в умовах циклічності економіки є її здатність створювати "запас міцності" для національної економіки. Такий "запас міцності" дозволяє країні у періоди нестабільності, рецесії, у найнижчій точці економічного циклу в коротко-, середньо- або довгостроковому періодах зберігати рівень життя населення, не нижчий від середнього усталеного у країні, а норму прибутку бізнесу - у точці беззбитковості (маржинального "запасу міцності"). Такий "запас міцності" економічної системи може бути вимірний у межах формування так званих "функціональних економічних систем", під якими вчені розуміють "сукупність інститутів і організацій, що утворюють механізми саморегуляції, які забезпечують підтримання рівноваги навколо певних заданих макроекономічних параметрів та індикаторів". Такі задані макроекономічні індикатори та ступінь їх досягнення можуть, на нашу думку, визначати і якість макроекономічного менеджменту у процесі втілення в економічну практику парадигми економічної безпеки держави в умовах циклічності економіки.

Варто акцентувати увагу, що для парадигми економічної безпеки держави в умовах циклічності економіки створювати широкі рекомендації "з нуля" недоцільно. Так чи інакше у сучасну, постіндустріальну, епоху держави з посттрансформаційними економіками можуть запозичувати (в адаптованому варіанті для своїх вихідних умов) вдалий досвід або його елементи, які дають достатньо чіткі орієнтири для досягнення економічної безпеки держави.

Проте треба чітко усвідомлювати, що можливості для безкризового економічного зростання, яке базується на п'ятому технологічному укладі у провідних країнах і ґрунтується на нижчих технологічних укладах у країнах з ринком, який формується, і у країнах, які розвиваються, вже вичерпано. В Україні економічний базис формується діяльністю підприємств третього і четвертого технологічних укладів. Перехід розвинутих країн до нового технологічного укладу відкриває певні перспективи для відсталих країн. По-перше, такі країни повинні підготуватися до використання найбільш прийнятних (з відпрацьованих у розвинутих країнах) інституційних і технологічних практик впровадження нової техніко-економічної парадигми. По-друге, перехід до шостого технологічного укладу не скасовує необхідність розвивати галузі економіки, які належать до нижчих технологічних укладів, але забезпечують початкові потреби людини та суспільства. До таких у сучасному суспільстві належать не тільки потреби фізіологічного виживання, але й потреба в освіті та комунікаціях (у найширшому розумінні цього по-

няття). Тому такі галузі, як сільське господарство, металургія, машинобудування, електротехнічна, авіаційна і ракетно-космічна промисловість, енергетика, освіта і зв'язок, будуть затребувані і в умовах домінування шостого технологічного укладу. Згадані галузі вітчизняної економіки, за умови їх модернізації, можуть бути затребувані у процесі формування відтворювальної системи шостого технологічного укладу.

Вихід вітчизняної економіки з кризового стану є можливим як реалізація мобілізаційного сценарію модернізації економіки на основі новітньої парадигми економічної безпеки держави в умовах циклічності економіки. Проте можливості економічної та інституційної модернізації в Україні обмежено відпливом вітчизняного капіталу за кордон. Це зумовлено, в першу чергу, інверсійним характером розвитку відносин власності, настільки болючих для сучасного українського суспільства, що кардинальні заходи щодо їх впорядкування (реприватизація, націоналізація) можуть призвести до подальшого розхитування квазіінституційної інфраструктури, яка склалася в Україні. Найбільш прийнятним виходом з існуючої ситуації могло б стати застосування підходу "інститути, конкуренція та уряд", реалізованого у ході реформ китайської економіки. Згідно з даним підходом, саме інститут держави справляє найбільший вплив на економіку, створюючи відповідне інституційне середовище для розвитку підприємницької діяльності і формуючи умови для зміцнення економічної безпеки держави, які сприймаються, підтримуються та реалізуються суспільством.

При цьому необхідно зосередитися на розв'язанні однієї з найважливіших загроз економічній безпеці України, породжених ліберальними реформами 1990-х років - тіншової економіки. На початковому етапі виведення економіки з тіні необхідно амністувати приховані від оподаткування доходи. Подібна практика існує у США, країнах ЄС, країнах пострадянського простору. Податкова амністія сприймається неоднозначно і не завжди приносить очікувані результати, проте, з нашої точки зору, є одним з найбільш прийнятних інструментів легалізації діяльності тих підприємців, які пішли у тінь з огляду на об'єктивні несприятливі обставини, а не цілеспрямовано. Виведені з тіні фінансові ресурси держава зможе акумулювати для інвестицій у національні модернізаційні проекти, що відповідає логіці кейнсіанських методів антикризової економічної політики.

Ринкова економіка розвивається циклічно, тому необхідно виробити гнучку економічну політику держави у сфері економічної безпеки, яка б відповідала стадіям економічного циклу. В умовах кризи її цільовими орієнтирами повинні стати стимулювання внутрішнього споживчого та інвестиційного попиту, стримування відпливу капіталу, акумуляція ресурсів для техніко-технологічної та інституційної модернізації вітчизняної економіки. Розробка і реалізація такої політики держави у сфері її економічної безпеки є можливою на основі впровадження індикативного планування. Циклічність ринкової економіки передбачає неминучий перехід економіки до підвищувальної тенденції, що пов'язано з розгортанням нової інноваційної хвилі. Цей процес ініціюється розв'язанням внутрішніх суперечностей ринкової економіки, проте в сучасних умовах держава повинна у певний спосіб регулювати цей процес, враховуючи складність ринкового механізму.

Список використаних джерел

1. Мунтіян В. Економічна безпека України. – К.: Вид-во КВІЦ, 1999. – 464 с.
2. Варналій З.С. Економічна безпека України: проблеми та пріоритети зміцнення: [монографія]/ за заг. ред. проф. З.С. Варналія. – К.: Знання України, 2011. – 299 с.
3. Шкарлет С.М. Економічна безпека підприємства: інноваційний аспект: [монографія] / С. М. Шкарлет. - К. : Книжк. вид-во Нац. авіац. ун-ту, 2007. – 436 с.
- 4, Маргасова В.Г. Система забезпечення стійкості національної економіки та її безпеки: теорія, методологія, практика управління: [монографія]/ В. Г. Маргасова; Черніг. держ. ін-т економіки і упр. - Чернігів : Десна Поліграф, 2014. - 416 с.